

สภาของเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.๒๕๖๕

ย้อนไป ๙๒ ปี สภาของเมืองเชียงใหม่ในสมัยนั้นเป็นอย่างไร
ขณะนั้นตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ส่วน
เมืองเชียงใหม่ตรงกับสมัยเจ้าแก้ววรวงศ์เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งข้าหลวงใหญ่เป็นช่วงเปลี่ยนถ่ายตำแหน่งระหว่างคนเดิมคือ นาย
พลโทหม่อมเจ้าบวรเดช กฤดากร ตำแหน่งอุปราชมณฑลภาคพายัพและสมุหเทศาภิบาลสำเร็จ
ราชการมณฑลพายัพ มาดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๕๕ มาถึงปี พ.ศ.๒๕๖๕ อยู่ระหว่าง
โยกย้าย คนผู้มาดำรงตำแหน่งใหม่ คือ มหาเสวกโทเจ้าพระยาสุรบดินทรสุรินทรภุชโย(พร
จาร์จินตา)

ในปี พ.ศ.๒๕๖๕ พระยาสุนทรเทพกิจจาร์จักษ์(ทอง จันทรางศุ) ได้ติดตามเสนาบดี
กระทรวงมหาดไทยมาตรวจราชการมณฑลภาคพายัพและได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับเมือง
เชียงใหม่ไว้

จากหนังสือ “จากระยะทางไปมณฑลภาคพายัพ พระพุทธศักราช ๒๕๖๕” เรียบเรียง
โดยพระยาสุนทรเทพกิจจาร์จักษ์(ทอง จันทรางศุ)

เมื่อลงจากรถไฟ พระยาสุนทรเทพกิจจาร์จักษ์(ทอง จันทรางศุ) ได้กล่าวถึงสถานที่
สำคัญที่อยู่ด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำปิงซึ่งอยู่ด้านเดียวกับสถานีรถไฟ

โดยได้กล่าวถึง “ถนนแม่ฮอน” คือ ถนนจากเชิงสะพานนารัฐ(ผู้เรียบเรียงใช้คำว่า
เนาวรัตน์) ด้านทิศตะวันออกเรื่อยไปจนถึงอำเภอสันกำแพง(เดิมเรียกว่าอำเภอแม่ฮอน) ต่อ
มาถนนสายนี้เปลี่ยนชื่อเป็น “ถนนเจริญเมือง” การเปลี่ยนชื่อใหม่นี้สันนิษฐานว่ามีขึ้นในสมัย
ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เสด็จเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ.๒๕๐๔
ถนนหลายสายมีการเปลี่ยนชื่อให้ดูทันสมัยและชัดเจนขึ้น ในบันทึกกล่าวไว้ว่า

“ลำน้ำปิงซึ่งอยู่ในร่วมนครเชียงใหม่ ทางฝั่งซ้ายมีการคมนาคมเชื่อมต่อกับฝั่งขวา
ซึ่งเป็นฝั่งที่ตั้งเมืองด้วยถนนไปสันกำแพงหรือถนนแม่ฮอนก็เรียก มีสะพานใหญ่(ทำด้วยไม้)
ข้ามลำน้ำปิงชื่อสะพานเนาวรัตน์แต่สร้างมานานชำรุดมากแล้วในเวลานี้ รัฐบาลกำลังลงมือสร้าง
สะพานเหล็กถาวรคอนกรีตขึ้นแทน(ทราบว่าจะแล้วได้ในพ.ศ.๒๕๖๖)

“สถานที่สำคัญซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายนี้ อันควรกล่าวไว้ก็คือโรงเรียนปรินสรอยัน โรงพยาบาล
อเมริกัน ศาลาพักผ่อนฤดูศุเดือน บริษัทบอเนียวโรงเรียนพระราชชายา โรงสวดคฤศตัง ห้าง
บอมเบเนอร์มาสถานีรถไฟ ที่ว่าการกรมบัญชาการกองพลทหารบกที่ ๔ โรงพยาบาลโรคเรื้อน
สถานีที่เหล่านี้ได้กล่าวไว้แต่ทางทิศเหนือลงมา นอกจากที่กล่าวไว้ยังมีวัดต่างๆ โรงเดี่ยวจักร
โรงสีไฟ โรงต้มกลั่นสุรา รวมอยู่ทางฝั่งนี้”

มีการกล่าวถึงโรงพยาบาลแมคคอร์มิคและโรงเรียนคาราวังศรีซึ่งขณะนั้นอยู่
ระหว่างการสร้างใหม่และเตรียมย้ายโรงเรียนคาราวังศรี(เดิมใช้ชื่อโรงเรียนพระราชชายา)
จากเชิงสะพานนารัฐด้านทิศตะวันออกไปยังสถานที่ใหม่

“โรงพยาบาลอเมริกันเริ่มสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๖๒เป็นตึก ๒ ชั้น ๒ หลังแฝด เวลา
นี้ก่อตั้งตึกขึ้นเรียบร้อย บริเวณสถานที่กำลังตกแต่งอยู่ ยังหาได้เปิดรับพยาบาลคนไข้ไม่ ต่อ

วังพระราชชายาเจ้าดารารัศมีหรือคุ้มท่าเจดีย์แก้ว ปัจจุบันคือกองศุภกอเมริกา

จากโรงพยาบาลนี้ไปทางทิศตะวันออก ยังมีตึกอีก ๒ หลังๆ หนึ่งเป็นตึก ๒ ชั้นสำหรับแปลนบ้านที่อยู่ของครู อีกหลังหนึ่งเป็นตึก ๒ ชั้นยาวๆ คล้ายรูปโรงพยาบาลส่วนตัวโรงเรียนของพวกสตรี นัยว่าจะย้ายนักเรียนของโรงเรียนพระราชชายาไปอยู่ที่โรงเรียนสร้างใหม่นี้ แต่ต่อไปโรงเรียนนี้จะเปลี่ยนชื่อโรงเรียนสตรีให้กินนอนในโรงเรียน นอกจากหลักสูตรของกรมศึกษาแพนกลสตรีแล้วโรงเรียนนี้จะมีการสอนในภาษาที่พยาบาลทำการติดต่อกับโรงพยาบาลใหม่นั้นด้วย

“ต่อมาทางทิศเหนือของโรงพยาบาลแลโรงเรียนสตรีและทางทิศตะวันออกของโรงเรียนปรินสวออัน ยังมีศาลานักธรรมคฤศเตียนวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่ง เป็นตึกรูปสี่เหลี่ยม ๒ ชั้น มีนำมุกกลางรูปทางแบบอเมริกันท่วงทึงตางสูงตระหง่านอยู่กลางทุ่งนา ตึกหลังนี้ก่อสร้างขึ้นพร้อมกับโรงเรียนปรินสวออัน ศาลานักธรรมคฤศเตียนวิทยาลัยนี้เป็นโรงเรียนศึกษาแพนกลศาสนาของคฤศเตียน ถ้าใครรับศีลสมัครเป็นคฤศเตียนแล้วก็ต้องมาอบรมศึกษาทางศาสนาอยู่ในโรงเรียนนี้เมื่อเรียนทางศาสนาชำนิชรมาญจนได้แล้วก็รับศีลเป็นศิษย์ของคฤศศาสนาแล้วจำหน่ายไปกระทำการในศาสนาของพระคฤศเตยเจ้าต่อไปตามถนัด ตึกโรงเรียนทั้งนี้ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองเช่าต่อเนื่องกับโรงเรียนปรินสวออัน”

เมื่อข้ามแม่น้ำปิงมาฝั่งด้านตะวันตก คือ ถนนท่าแพ พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์(ทอง จันทรางศุ) บรรยายถึงสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะส่วนราชการสมัยนั้นยังตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง คือ บริเวณบ้านพักอธิบดีผู้พิพากษามาภาค ๕ จวนผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น

“ตอนจากลำน้ำปิงลึกเข้าไปถึงหัวแม่ช้านั้น มีโรงเรียนอเมริกัน ทำเนียบอุปราช คุ้มเจ้าหลวง โรงเรียนครุวิถึ ตลาดขายของสด ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ที่ทำการแพทย์ศุภกอเมริกา ที่ว่าการอำเภอ ศาลเมือง บ้านอธิบดีศาลมณฑล บ้านปลัดมณฑล โรงภาพยนตร์ โรงเรียนนายศาสตร์โรงเรียนชัวงแสง(โรงเรียนจีน) ที่ทำการกงสุลอังกฤษ บ้านกงสุลอังกฤษ บ้านกงสุลฝรั่งเศส ที่ทำการกงสุลฝรั่งเศส ที่ทำการกรมป่าไม้ แลตลาดขายของต่างๆ นอกนั้นก็ยังมีวัดวาอารามแลบ้านเรือนราษฎรคับคั่ง”

ผู้เรียบเรียงกล่าวถึงทำเนียบอุปราชที่อยู่ติดเจดีย์แก้ว(เจดีย์ยาว)ว่าด้านหน้าติดแม่น้ำปิง ยังไม่มีถนนคัน ในปี พ.ศ.๒๔๖๕ สมกาทุศโลดมแล้ว

“ทำเนียบอุปราชนั้นเป็นเรือนไม้ นานๆจนตกลำน้ำปิงด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งตกถนนมาเจดีย์แก้ว เป็นเรือนไม้ได้ตุนสูงมีหลายหลัง งามแต่หลังใหญ่ไว้ด้านสกัดหันตรงลำน้ำ

“รับในอยู่ทางด้านเหนือสำหรับเป็นที่อยู่ หลังนอกหันนำลงถนนนำเจดีย์แก้วสำหรับรับแขก ในระหว่างหลังนอกกับหลังในนี้ห่างกันประมาณ ๔ วา ด้านริมน้ำมีมุขกระสันเชื่อมหลังมากับหลังในให้ติดเป็นหลังเดียวกัน ใช้เป็นที่นั่งหรือห้องรับแขก ระหว่างกลางมุขกระสัน มีมุขเด็จยื่นออกไปเล็กน้อยเพียงชั่วส่วนกว้างของบรรได(ประมาณ ๖ ศอก) ถ้าแลดูจากฝั่งน้ำขึ้นมาจะเห็นเป็นเรือน ๓ หลัง มีมุขกระสันเชื่อมกันตลอด”

“ด้านในมีเรือนเล็กๆ สำหรับเป็นที่คนอยู่ เปนที่รับประทานอาหารเปนครัว อีกหลายหลังมีขานเดินติดต่อกันทั้งหมด นับว่ากว้างขวางมาก เดิมเปนของเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่(บิดาเจ้าผู้ครองนครเดิวนั้น) สร้างขึ้นเปนคุ้มหลวง ภายหลังถวายเป็นที่ประทับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเวลาเสด็จประพาศมณฑลนี้เมื่อ ร.ศ.๑๒๓ (ซึ่งดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมาร) แล้วรัฐบาลได้ซื้อไว้ แต่เดิมนั้นซุกโหล่มากแล้ว ถ้าจะซ่อมแซมก็เห็นจะต้องใช้เงินมาก รวมทั้งโยกภูมิที่ตั้งก็อยู่ในที่คับคั่งอัดแอไม่เหมาะ เห็นจะถึงคราวที่ต้องสร้างใหม่”

ได้กล่าวถึงวังพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่งเรียกกันว่าคุ้มท่าเจดีย์แก้ว

“วังพระราชชายานั้น ตำนกและเรือนชาน้ำคมหวงยังทำด้วยไม้กับว่าวระวาง ทราบว่าจะทรงสร้างใหม่ เวลานั้นกำลังก่อสร้างอยู่”

โดยพระราชชายาเจ้าดารารัศมีเสด็จกลับเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ.๒๔๕๗ “ประทับที่คุ้มท่าเจดีย์แก้ว ริมแม่น้ำปิง ต่อมาได้ไปสร้างพระตำหนักดารารัศมีที่อำเภอแมริมและข.อยู่ที่ตำหนักแห่งนั้น จนปี พ.ศ.๒๔๗๖ มีพระอาการประชวรจึงมาประทับที่คุ้มรินแก้วที่ถนนหัวขี้แควและสิ้นพระชนม์ที่คุ้มรินแก้วเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๖

ด้านคุ้มเจดีย์แก้วนั้น เจ้าแก้ววารี เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ซึ่งเป็นพระเชษฐาของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีได้สร้างให้พระราชชายาได้ประทับ เ. อาคารสองชั้นทรงยุโรป ปัจจุบันเป็นสถานกงสุลอเมริกันประจำจังหวัดเชียงใหม่

มีการกล่าวถึงโรงพยาบาลอเมริกัน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาว่าสร้างในปี พ.ศ.๒๔๓๐ โดยมีชนนารีชาวอเมริกัน เช่น นายแพทย์วูแมน นายแพทย์ฮิค นายแพทย์แคร์ โดยปรับปรุงสถานจำหน่ายยาแผนปัจจุบันที่ศาลาจารย์แมคคิลวาริได้เปิดไว้ปรับปรุงเป็นโรงพยาบาล ใช้ชื่อว่า “โรงพยาบาลอเมริกันมิชชัน” ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๖๗ จึงย้ายไปอยู่ที่บ้านหนองเซ่ง เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลแมคคอร์มิค

“โรงพยาบาลอเมริกันตั้งอยู่ที่วังพระราชชายาไป มีเรือนสำหรับคนไข้อยู่เปนหลังยาวๆ ๒ หลัง มีคนไข้มาเลเรียนมาก มีห้องผ่าตัดห้องผสมยาและเครื่องมือแพทย์อย่างบริบูรณ์ โรงพยาบาลนี้ต่อไปจะยกไปรวมอยู่ที่หนองเซ่ง”

ผู้บรรยายกล่าวถึงความจำเป็นที่ควรต้องมีการสร้างโรงพยาบาลศุขาภิบาลซึ่งเป็นโรงพยาบาลของรัฐบาล “มีปัญหาอยู่ที่ว่าที่เชียงใหม่นี้ ควรจะมีโรงพยาบาลของศุขาภิบาลหรือไม่ ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่า โรงพยาบาลนั้นนอกจากเป็นส่วนกุศลและประดับประดองชีวิตพลเมืองไม่ให้อดตายด้วยโรคอันไม่สมควรจะตาย ซึ่งเปนความปรารถนาของรัฐบาล แล้วยังเพาะความนิยมและทำความอุ่นใจให้พลเมืองอีกด้วย ก็ที่ชาวอเมริกันมาเปนพระคุณอยู่จนถึงมีผู้นิยมทั้งในส่วนตัวแลส่วนศาสนานั้นก็ด้วยเรื่องอะไรเล่าถ้าศุขาภิบาลเชียงใหม่ไม่พยายามที่จะให้มีโรงพยาบาลของตัวเองขึ้นก็จะเปนประหนึ่งว่าตัดทอนความนิยมของตัวเองไปให้แก่คนอื่น จึงเห็นว่าควรมีโรงพยาบาลของศุขาภิบาลขึ้น แต่ถ้าจะมีเพียงสักว่ามีแล้วอย่าริเสียดีกว่า ถ้ามีก็ต้องทำให้ดี(ไม่ได้หมายถึงสถานที่ว่าจะต้องใหญ่โตราเญียงไร หมายถึงการรักษายาบาล) ให้เป็นที่นิยมนับถือ และยังความเลื่อมใสให้บังเกิดแก่ประชชน”

พ.ต.อ.อนุ เหมนาค ผกก.สภ.โหล่งขอด